

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

8 Vtrùm qui vectigal, quod rebus venditis, vel in proprium vsum comparatis, impositum est, fraudant, peccent mortiferè, & teneantur ad restitutionem. Item, an posit res illas vendere pretio currente.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

dicit, non esse ingerendum scrupulum, huiusmodi vectigalia fraudantibus, præsertim pauperibus: quia non tenentur equaliter dimittere ad onera Reipubl. contribuere, sed solum secundum proportionem suarum facultatum.

Secundò, Probatur ex Iure civili, nam L. Vniterfi, C. de vectigalib. sub pœna capitis prohibetur, ne ex rebus, quæ ad usum proprium inuehantur, vectigalia exigantur.

Tertiò, Ex capite Quamquam, de censibus, in 6. vbi dicitur, Pedagogiorum exactiones, tam Iure Canonico, quam Civili, regulariter merito esse damnatas, quod intellige de pedagogis, quæ imponuntur rebus, quas ad suum quicque usum defert. Eamdem sententiam tenet Toletus lib. 5. Instruēt. sacerdot. c. 73. vbi dicit, non solum peccare exactores huiusmodi vectigalium, sed etiam esse excommunicatos in Bulla Cœnæ. nam ibi excommunicantur, qui prohibita pedagagia exigunt: hæc autem sunt prohibita; vnde non minus sunt excommunicati qui exigunt ea à laicis, quam qui à Clericis. Idem tenet Angelus v. Pedagogium, num. 3. & quidam recentiores.

⁵¹ Respondeo, Hanc sententiam ordinariè veram esse: sunt tamen quatuor casus; in quibus talia vectigalia possunt imponi. Primò, Si publica necessitas urgeat; & vectigalia, quæ aliunde colligi possunt, non sufficiant: tunc enim hiis rebus imponi possunt, ita tamen vt non sint maiora quam illa grauis Reipubl. necessitas postulet. Ita diuus Antoninus 2. p. tit. 1. c. 13. §. 9. Medina q. 15. Siluest. v. Gabella, 3. q. 5. Nauar. c. 17. num. 202. Ratio est Primò, Quia membra Reipubl. tenentur pro bono communi omnes fortunas & etiam vitam exponere; si necesse sit: ergo multò magis ex rebus ad victum necessarijs aliquid soluere; si aliter communi bono prouideri nequit. Secundò, Vectigal illud, quod soluunt mercatores pro suis mercibus, tandem recumbit in pauperes, & eos, qui sibi necessaria parant; & tamen hæc censentur iusta: ergo illa alia non sunt condemnanda; quando alia ratio commodior non suppetit.

Quod autem non debeant hæc vectigalia esse maiora, quam necessitas præcisè requirat, ex eo constat, quod à iusta forma non nihil exorbitent, à qua, quam minimùm fieri potest, recedendum est: quam ob causam Iure Canonico & Civili regulariter sunt prohibita. Addo, multò æquiora esse quæ rebus non ita necessarijs, vt ad delicias, elegantiam, vel luxum spectantibus imponuntur, v.g. panno pretioso, serico, holoserico, vndulato, tapetibus, vasis argenteis, pretiosis vinis & edulsijs, & similibus, sine quibus homines viuere possunt: tunc enim potissimùm onerantur ditiores, & qui commodè ferre possunt.

Secundò, Si ob aliquam causam publicam ex consensu totius populi statuatur; vt inquit Medina. ratio est, quia quisque potest sibi onus imponere eo modo, quo lubet, hic tamen consensus debet esse liber, & solum consentientes constringere. quare qui non consenserunt, vel coactè consentierunt, non obligabuntur.

Tertiò, Si pro securitate viarum, nempe personarum & rerum deuectarum imponatur, quando alia ratione consuli earum securitati nequit. satius enim est hoc onus sustinere, quam omnia amittere vel periculo exponere: tunc tamen ratio pauperum haberi debet.

Quartò, Si sit consuetudo, quæ memoriam hominum excedat: hæc enim potest talia tributa excusare; modò tamen ratio pauperum habeatur. Adde, & modò non constet, causam ob quam imposita fuerint, cessasse: tunc enim putarentur non bona fide continuata, ac proinde non legitime præscripta.

Crediderim tamen hanc limitationem non habere locum, quando illa consuetudo tanto tempore absque murmure & oppositione plebis fuisset seruata: quia tunc potius præsumendum esset aliam causam legitimam in locum prioris successisse, quam illa tributa iniquè tam longo tempore fuisset extorta. Vtus enim temporis immemorabilis vincit omnem iniustitiæ præsumptionem, iuxta ea quæ dicta sunt supra c. 6. dub. 10. 12.

DVBITATIO VIII.

Vtrum qui vectigal; quod rebus venditis, vel in proprium usum comparatis, impositum est, fraudant; peccent mortifere, & teneantur ad restitutionem. Item, An possit res illas vendere pretio corrente.

Quidam Doctores docent hos non peccare mortaliter, ac proinde non teneri ad restitutionem. Ita Angelus v. Pedagogium, num. 6. Nauar. c. 23. num. 55. & 60. Beja in suo libello casuum, non esse, casu 1. secundo Aprilis. Probari potest hæc sententia Primò, Quia hæc vectigalia ordinariè imponuntur per statutum, nullum continens verbum præceptiuum, sed tantum verbum *statuimus* vel *ordinamus* vt quilibet soluat tale quid sub pœna cadendi in commissum; qua forma non significatur obligatio sub peccato mortali, sed tantum rem posse à fisco vindicari post sententiam, si vectigal solutum non fuerit. Confirmatur, Quia lex purè pœnalis (qualis est ista) non obligat nisi ad pœnam, idque post sententiam, vt docet Henricus à Gandauo quodlib. 3. q. 22. Ita Angelus supra, & v. Inobedientia, num. 1. vbi addit, *statutum purè pœnale, ex forma statuti solum obligare ad pœnam*, (nempe post sententiam) *ex intentione autem statuentis obligare ad culpam, si passim temerariè aut causa leni violetur*. Vnde sequitur, non fore peccatum, si quis semel, bis, aut ter fraudet. secus verò si passim vel crebrò. Secundò, Leges ciuiles, etiam si verbo præceptiuo vrantur, non obligant ad peccatum mortale, præsertim quando apponunt pœnam in bonis temporalibus: tunc enim videntur satis habere, si illa pœna ijs, qui deprehensi fuerint, irrogetur. Probatid fusè Nauarrus, citatque pro ea sententia Mathæum Matthiisum virum doctissimum, & alios. Tertiò, Quia leges & statuta, quibus vetatur ne quis aurum, argentum, vel similem speciem è regno efferat sub pœna commissi, (id est, sub pœna amissionis rei) non obligant sub peccato, vt multi Doctores sentiunt; (pauci enim sunt, qui sibi inde scrupulum faciant, præsertim in efferendo auro & argento) sed solum tribuunt ius Principi ad rem, si deprehensi fuerint, fisco vindicandam. quare idem dici non poterit de statutis vectigalium?

Ob has rationes videri possit alicui hæc sententia

⁵³ Sententia multorum Doctorum, non esse peccatum mortale, fraudare.

⁵⁴ Statutum purè pœnale, ex forma statuti solum obligare ad pœnam, (nempe post sententiam) ex intentione autem statuentis obligare ad culpam, si passim temerariè aut causa leni violetur.

⁵⁵ Ob has rationes videri possit alicui hæc sententia

tentia non improbabilis, præsertim in vectigalibus nouis & multum onerosis: etsi enim per tales fraudationes aliquid Principi vel redemptori decedat; multæ tamen & confiscationes in deprehensos facillè compensant. Accedit quòd redemptores sciant talia fieri consueuisse, & idè minoris conducant.

⁵⁶ *Contrariū veriss.* Respondeo tamen & Dico Primò, Verius esse, quando constat huiusmodi vectigal iuste impostum esse & vtiliter expendi, eos, qui fraudant in summa notabili, mortiferè peccare, & teneri ad restitutionem. Silvester Gabella tertio, num. 21. & 22. vbi dicit omnes Summistas ita sentire, præter Angelum; Caietan. v. Vectigalia, Fumus v. Vectigal, num. 6. Ioannes Medina quæst. 13. Couarruias ad regul. Peccatum, p. 2. §. 5. num. 5. & alij recentiores.

Probat. Probat. Primò, Ad Roman. 13. *Ideo & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* vbi apertè Apostolus docet, vectigal esse debitum Principi propter administrationem Reip. & Matth. 22. *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* vbi satis indicatur, vectigalia iusta esse soluenda.

⁵⁷ Secundò Probat. Quia Respublica lege iustitiæ debet Principi iustum stipendium administrationis, & subsidium necessarium ad conseruationem publicæ tranquillitatis: hoc enim tacitè promittit, dum eum sibi præposuit: ergo quando hæc obligatio est in singulas Reipublicæ partes distributa, assignata cuique sua portione, & determinatis rebus, ex quibus soluenda sit; singuli ex iustitia tenentur illam soluere. Eadem enim obligatione, qua Respublica tenetur in genere ad sumptus necessarios, singuli in particulari tenentur ad suam partem ipsis debito modo assignatam: quare cum singulis assignetur sua pars per tale vectigal, tenentur singuli lege iustitiæ tale vectigal soluere.

⁵⁸ *Decima.* Tertio, Facta determinatione decimæ partis soluendæ ministris Ecclesiæ in stipendium sustentationis, singuli ex iustitia tenentur decimam illam soluere: ergo similiter, facta determinatione vectigalis, quantum, & ex quibus rebus sit soluendum Principi, singuli lege iustitiæ tenentur illud soluere. est enim par vtroque ratio: sicut enim decimæ debentur Prælati Ecclesiæ ob gubernationem spiritualem, ita vectigalia Principibus secularibus ob gubernationem temporalem.

⁵⁹ *Leges tributorum & vectigalium.* Ex his solui possunt argumenta sententiæ aduersæ. Nam leges tributorum non tantum statuunt vel præcipiunt quid sit agendum; sed etiam determinant iustum stipendium Principis, vel subsidium ob onera publica ferenda necessarium. quare sicut aliæ leges, quibus pretia rerum determinantur, obligant in conscientia: etiam si nullum verbum præceptiuum habeant; ita etiam leges & statuta vectigalium. Adde, fundamentum illud Angeli & Nauarri de lege pœnali, non esse solidum: de quo prima secunda qu. 96. art. 4.

⁶⁰ Dices, has rationes solum probare de vectigalibus antiquis; quæ iam olim statuta sunt Principi in stipendium, pro administratione Reipublicæ: non autem de ijs, quæ recens instituuntur ob aliquam publicam necessitatem: quia Respublica non tenetur ex iustitia talia admittere; sed solum ex obedientia & amore boni communis:

ac proinde non censentur singuli ciues in particulari obligari ex iustitia, sed solum ex obedientia Principis, & sub pœna pecuniaria, quam ille statuerit: hoc enim sufficit ad finem propositum.

Respondeo; Cum Respub. totam suam potestatem in Principem transtulerit, non apparet ratio cur Princeps non possit obligare singulos, non solum lege obedientiæ, sed etiam iustitiæ, ad vectigal soluendum: quia Respub. potuisset eos sic obstringere: quòd si potest, cur non censetur facere, cum hæc ratio sit efficacior ad finem consequendum?

Notandum tamen est, Primò, Multos viros doctos sentire, vectigal pro rebus de loco in locum transeuntibus, (præsertim quando est graue) non debere solui, nisi exigatur; modò nihil fraude actum sit: vt si non absconderis, custodes non deceperis: non enim teneris ipse exactorem querere. Ita Tabiena v. Pedagogium §. 8. Sotus l. 3. de Iustitia, qu. 6. art. 7. in fine. Henriquez de Indulgentijs cap. 36. Probabilius tamen est, seruandum esse consuetudinem: hæc enim est optima legum & voluntatis Principis interpret.

Notandum Secundo, Equitari consentaneam esse multorum Doctorum sententiam, eum, qui rem aliquam deserit, emit, aut vendit ad solatium suæ extremæ vel magnæ necessitatis, non debere in conscientia vectigal. Ita docet Pet. Nauarra l. 3. cap. 1. num. 236. ex Caietano, Pedraza, Nauarro, D. Antonino, Soto, Fumo, Siluestro, Angelo. ratio est, quia respectu talis personæ cenletur immodicum, ac proinde carens debita forma iusti vectigalis. vnde infert Petrus Nauarra, pauperes, qui aliquid vendunt ex proprijs fructibus, vel ex supellectili, nihil debere; cum id faciunt ad supplendam necessariam vitam, vltra quæ nihil vel parum habent. Puto tamen hic etiam esse considerandam consuetudinem: si enim consuetudo habet, vt tales etiam partem aliquam soluant, ea merito, seruari potest; præsertim si Princeps aliunde necessaria habere nequeat. Si tamen aliunde sibi posset consulere, consuetudo illa, corruptela censenda esset, teste Angelo, Caietano, Gabriele & Siluestro, vt docet Petrus Nauarra num. 237.

Sed difficultas superest, Vtrum coram Deo sit obligatio soluendi, quando sunt probabiles rationes dubitandi de iustitia vectigalis. Multi DD. affirmant, omnia noua vectigalia, & veterum vectigalium noua incrementa, (id est, quæ ab hominum memoria sunt instituta) nisi constet de eorum iustitia, præsumi iniusta, ac proinde in conscientia non deberi, si scandalum absit. Ita Angelus v. Pedagogium, num. 6. Gabr. in 4. dist. 15. qu. 5. concl. 7. Caietan. supra, Silvester Gabella 3. qu. 3. veru secundo, & qu. 14. Fumus Gabella num. 18. Arragon. q. 62. art. 3. Driedo lib. 2. de libert. Christiana cap. 5. §. Ceterum.

Fundamentum horum DD. est duplex. Primò, Quia præsumptio Iuris his vectigalibus obstat. dicitur enim cap. Quamquã de Censibus in 6. *Pedagogiorum exactiones ita Iure Canonico quam Civilis, regulariter merito sunt dånate.* cuius causa est, quia tot conditiones requiruntur ad institutionem vectigalis, vt difficile forte sit iusta inuenire, inquit Caietan. Debent enim esse iusta ex causa efficiente, ex fine, ex forma, ex materia, & ex vfu, vt dictum dub. 1. ergo nisi moraliter certum sit esse iusta, populus non tenetur. Secundo, Quia in dubio melior est condi-

⁶¹ *Virum debeat exigi.*

⁶² *Si ob extremam vel grauem necessitatem aliquide-matur aut vendatur.*

⁶³ *Quid si dubia sit iustitia vectigalis. Sententia multorum Doctorum est, debere consistere de iustitia nouorum.*

conditio possidentis, atqui populus possidet suam pecuniam & immunitatem; ergo, &c.

64
Cōtrarium
verius.

Respondet tamen & Dico Secundo, Verius esse, vt subditi teneantur ad solutionē vectigalis noui; sed satis est, vt non habeant probabiles rationes ob quas probabiliter possint iudicare esse iniustū, si tamen tales rationes habuerint, non tenebuntur in conscientia soluere. Ita Petrus Nauarra l. 3. c. 1. n. 263. Prior pars probatur Primò, Quia subditi in dubio negatiuo, (id est, quando dubitat ex ignorantia, quòd in neutram partem rationes habeat) tenentur se conformare iudicio Superioris, nullam enim habet causam, cur contrā sentiat. Secundo, Quia Princeps vt possit imponere vectigal, non necessariò debet esse certus speculatiuè de iustitia vectigalis; sufficit vt de ea rationes probabiles habeat. quibus enim in actionibus suis sententiam probabilem sequi potest, adeò, vt etiam in bello inferendo Princeps probabili sententia dictanti licitum esse inferre, se possit conformare: ergo subditi vt obligentur soluere, non debet esse certus, sed sufficit vt non habeat probabilem rationem credendi esse iniqua.

65
Non debet
esse certus
speculati-
uè.

66
Cōtra qua
sic præsūm-
ptio iuris.

Ad primum fundamentum sententiæ contrariæ Respondet, Præsumptionem iuris non obstare vectigalibus nouis, quæ à supremis Principibus constat esse imposita: nusquam enim in Iure Canonico vel Ciuili hæc damnantur: imò aperte approbantur cap. Super quibusdam. 26. de verbor. signif. & L. Non solent. C. Vectigalia noua institui non posse. ad quas tamen duas sanctiones respicit Pontifex, cum ait, *Iure Canonico & Ciuili esse damnata*: vt notat Glossa. loquitur ergo de vectigalibus, de quibus non constat esse legitima auctoritate instituta vel concessa; vt ab Imperatore, Rege vel Concilio generali; aut antiqua consuetudine, quæ memoriā hominum superet, introducta. & quia tempore Bonifacij pleraque, quæ per Italiam vigeant, erant talia, dicit ea *regulariter* esse damnata, id est, ea quæ regulariter sunt in vsu per Italiam; quia absque legitima auctoritate introducta. Ad secundum patet ex prima probatione. In eo casu, vt summum, habet ius differendi solutionem, donec diligenter de tota re inquisuerit.

67
Si subditi
probabiles
rationes
habeant.

Altera pars, *Subditum non teneri quādo sunt probabiles rationes esse iniquum*, est communis Doctorum. D. Antoninus 2. par. tit. 1. c. 14. §. 8. Petrus Nauarra. supra nu. 263. & ceteri DD. supra citati. quod intellige, si rationes illæ, non solum speculatiuè faciant rem probabilem, sed etiam practicè; vt cum viri sapientes, qui norunt statum Reip. iudicant esse iniquum, vel publicus rumor accedit. Ratio est; quia subditi possunt se conformare opinioni quæ practicè sit probabilis.

Nec obstat quòd Princeps iuste possit exigere, quia vtraque pars suo iure vitur, dum probabiles rationes vel sententias sequitur; quo modo sapè fit vt bellum vtriusque sit iustum.

Hic tamen cauendum scandalum & maior Reip. perturbatio. Quòd si rationes istæ iniquitatem vectigalis solum faciant speculatiuè probabilem, & ex altera parte etiam Princeps putetur habere rationes probabiles pro illius iustitia, tenentur subditi soluere, quia in tali dubio parendum Superiori. Ratio est; quia cum sit legitimus Superior & in possessione iuris imperandi, non potest ea in dubio spoliari. Nec refert quòd subditi sint in pos-

sessione suæ pecuniæ, quia ius Superioris, vt pote nobilius, est præferendum.

Quod ad secundum attinet in ipsa dubitatione propositum, quidam putant, eos qui non soluent vectigal ratione rei vendendæ debitum, non posse rem illam vendere pretio ordinario, sed minore. Ratio est; quia illud pretium est taxatum ratione oneris soluendi vectigalis, quod iste fraudator non subiit. Vnde debet detrahere de pretio, quantum ei ratione illius oneris accreuerat. Sed contrarium est multò probabilius, vt ex iis, quæ c. 21. de emp. & vendit. dub. 5. dicta sunt, colligitur. Ratio est, quia pretium constitutum est communi æstimatione vel lege Magistratus ratione oneris, quod communitur omnes vendentes subire iusti sunt, quod pretium nõ mutatur ex eo quòd hic vel iste oneri isti non satisfaciat: nam qui id fecit, manet obnoxius punitioni & multæ Magistratus si deiegitur: imò tenetur restituere redemptori vectigalis, vel Principi, si tale est, vt cum eo rigore censeatur obligare. Quòd si non putetur habere tam rigidam obligationem, nihil refert: non enim idcirco venditio fuit iniusta. Si enim non est iniusta, cum obligatio restituendi est strictissima, cur sit iniusta, cum non est stricta, sed persona solum manet obnoxia punitioni si deprehendatur? Deinde si Princeps alicui condonaret hoc vectigal, ille posset rem vendere pretio corrente, alioquin nullum esset istud Principis beneficium: ergo etiam is qui illud fraude non soluit. Quia sicuti condonatio Principis non mutat rei æstimationem communem: ita nec illa fraudatio. Tertio, quando pretium auctum est ratione sumptuum, vel periculorum, quibus passim aduectio mercium est subiecta; si aliqui sint qui absque huiusmodi sumptibus vel periculis eas merces compararunt, siue iure, siue iniuria, hi possunt eas vendere pretio communi, etiam si causa, ob quam illud pretium est constitutum, in ipsis locum non habeat, vt omnes fatentur: ergo similiter in præsentia casu. Denique res est æquè bona, æquè commoda emptori; nec emptor expositus est, ratione fraudis quam fecit venditor, illi periculo aut damno, vt suppono; sicut ferè accidit in rebus quæ vsu ipso consumuntur. Secus tamen foret, quando ipse ignarus fraudis exponeretur probabili periculo damni, vt si res ipsa caderet in commissum, vel ex ea deberet fieri solutio, &c. tunc enim venditor peccaret contra iustitiam, exponendo emptorem huic periculo, & secuto damno teneretur compensare.

68.

Ad alteram partem dubit. proposita.

An res possit vendi pretio corrente.

DUBITATIO IX.

*Vtrum is, qui emit à mercatore, quem no-
uit vectigal debitum fraudare, teneatur
ex mercibus emptis illud soluere, prin-
cipali non solvente.*

Respondet, Hoc vectigal posse esse vel partem aliquotam mercum, v. g. quintam, decimam, decimam quintam, vel vigesimam, vel pecuniam aliquam: & quidem si non est certa pars mercum, sed pecunia per venditorem soluenda, certum est non teneri emptorem in conscientia illud soluere, quamuis norit venditorem fraudasse, modò tamen illi causa non fuerit. Ratio est, quia illud tributum non est onus affixum rei, quod simul cum re transeat in emptorem; sed est onus

69

per-